

Lietuvos Respublikos energetikos ministerijai,
Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai

2019-11-12 Nr.124
I Nr.

KOPIJA:

Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijai,
Lietuvos Respublikos Seimo Energetiko ir darnios
plėtros komisijai,
Lietuvos Respublikos valstybės kontrolei

**DĖL ENERGIJOS IŠTEKLIŲ REZERVINIŲ ATSARGŲ SUDARYMO TVARKOS
NEAIŠKUMO IR NEATITIKIMO REALIOMS SĄLYGOMS**

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 29 str. 1 dalimi, *energetikos įmonės, kurių šilumos ir (ar) elektros energijos gamybos įrenginių bendra galia yra didesnė kaip 5 MW ir kurios gamina parduoti skirtą šilumos ir (ar) elektros energiją, privalo turėti energijos išteklių rezervinių atsargų šaltuoju metų periodu.* Energijos išteklių rezervinių atsargų sudarymo, tvarkymo, kaupimo ir naudojimo taisyklėse, patvirtintose energetikos ministro 2012 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. 1-70 „Dėl Energijos išteklių rezervinių atsargų sudarymo, tvarkymo, kaupimo ir naudojimo taisyklių patvirtinimo“ (toliau – Taisyklės), nurodyta, kad *Taisyklės reglamentuoja energetikos įmonių, kurių šilumos ir (ar) elektros energijos gamybos įrenginių bendra galia yra didesnė kaip 5 MW ir gaminančių parduoti skirtą šilumos ir (ar) elektros energiją, energijos išteklių rezervinių atsargų (toliau – rezervinės atsargos) sudarymo, tvarkymo, kaupimo ir naudojimo tvarką. Rezervinių atsargų kaupimo tvarką energetikos įmonės, kurių šilumos ir (ar) elektros energijos gamybos įrenginių bendra galia yra lygi 5 MW ir mažiau, nustato pačios.* Taisyklių 7 punkte nurodyta, kad *energetikos įmonės rezervinių atsargų kiekis toje pačioje aprūpinimo šiluma sistemoje apskaičiuojamas susumavus atskirų kuro rūšių trejų praėjusių metų vidutinį 10 kalendorinių dienų sunaudojimą šaltuoju metų periodu pagal šios įmonės valdomus gamybos įrenginius.*

Tuo tarpu, vadovaujantis Energetikos ministro 2016 m. rugsėjo 19 d. įsakymu Nr. 1-249 patvirtintų Katilinių įrenginių įrengimo taisyklių 83 punktu, *katilinėse, kurių galia 5 MW ir didesnė, gaminančiose skirtą parduoti šilumos energiją, turi būti numatyta galimybė sukaupti energijos išteklių rezervines atsargas pagal Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo reikalavimus, katilinėse, kurių pagrindinis kuras yra dujinis, turi būti numatytos techninės galimybės naudoti rezervinį kurą.*

Dar 2013-10-15 Lietuvos Respublikos energetikos ministerija viešai paskelbė (tiesioginė nuoroda internete <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/optimizuojama-rezerviniu-energijos-istekliu-atsargu-kaupimo-tvarka>) apie optimizuotą Energetikos įstatymą, reglamentuojantį rezervinių atsargų kaupimo tvarką, mažinančią energetikos įmonių sąnaudas rezervinėms atsargoms palaikyti, jų įtaką šilumos energijos savikainai ir tuo pačiu energijos kainą vartotojams. Įstatymo pataisos buvo inicijuotos, nes iki šiol galioję reikalavimai palaikyti rezervines atsargas tapo nebeaktualūs techniniu ir ekonominiu požiūriu, tačiau šiuo metu ryškėja teisės aktų neapibrėžtumai, leidžiantys įvairiai interpretuoti teisės akto nuostatas.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, kontroliuojančių institucijų formuojama nuomonė, jei energetikos įmonėje esančių įrenginių bendra galia (susumavus visuose objektuose eksploatuojamų įrenginių galias) yra didesnė kaip 5 MW, tuomet būtina turėti rezervines atsargas visiems įrenginiams (net teisės aktų reikalavimus atitinkantiems ir neturintiems techninės galimybės naudoti rezervinį

kurą), nepriklausomai nuo energetikos įmonės valdomų gamybos objektų (šilumos ar elektros šaltinių) galios toje pačioje aprūpinimo šiluma sistemoje. Praktikoje iki šiol taip nebuvo taikoma, nes konkrečiuose gamybos objektuose, kuriuose šilumos ir (ar) elektros energijos gamybos įrenginių bendra galia yra lygi 5 MW ir mažiau, rezervinių atsargų sudarymo, tvarkymo, kaupimo ir naudojimo tvarką nustatydavo pačios energetikos įmonės, nors bendra visų įmonės gamybos objektuose esančių įrenginių galia yra didesnė kaip 5 MW. Tuo labiau, kad Katilinių įrenginių įrengimo taisyklėse nurodyta, kad katilinėse (pastaba: nepriklausomai nuo bendros įmonėje esančių įrenginių galios, kuri dažnu atveju viršija 5 MW), kurių galia 5 MW ir didesnė, gaminančiose skirtą parduoti šilumos energiją, turi būti numatyta galimybė sukaupti ir naudoti energijos išteklių rezervines atsargas.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Taisyklės leidžia įmonėms, kurių energijos gamybos įrenginių galia yra lygi 5 MW ir mažiau, rezervinių atsargų kaupimo tvarką nustatyti pačioms, o Katilinių įrenginių įrengimo taisyklėmis reglamentuota, kad katilinėse, kurių galia 5 MW ir didesnė, turi būti sukaupta rezervinių atsargų.

Atsižvelgus į išdėstytą, **prašome pagal kompetenciją pasisakyti ir paaiškinti:**

1. Ar rezervinių atsargų kiekis, vadovaujantis Taisyklėmis, privalo būti sukauptas tik konkrečioms katilinėms virš 5 MW?

2. Kaip, vadovaujantis Taisyklėmis, turėtų būti kaupiamos rezervinės atsargos toje pačioje aprūpinimo šiluma sistemoje, kai šioje sistemoje veikiančių konkrečių gamybos objektų galia yra mažesnė kaip 5 MW, o bendra gamybos objektų galia yra didesnė kaip 5 MW?

Pavyzdžiui, tokiu atveju, jei sistemoje, kurioje šilumos energijos poreikis yra 7 MW/h, yra 5,1 MW, 1 MW ir 3 MW katilinės, rezervinės atsargos, pagal Taisyklių reglamentavimą, galėtų būti sukauptos tik vienai šio pavyzdžio katilinei, t.y. 5,1 MW. Kitoms katilinėms rezervinės atsargos turėtų būti kaupiamos pačių CŠT įmonių nustatyta tvarka, nors sistemos šilumos poreikiams padengti tos katilinės yra vienodai reikalingos, rezerviniai išteklių reikalingi užtikrinti patikimą šilumos tiekimą vartotojams, kurie yra prijungti prie centralizuoto šilumos tiekimo (toliau – CŠT) sistemos, tačiau, vadovaujantis Katilinių įrenginių įrengimo taisyklių nuostatomis, 1 MW ir 3 MW galios katilinėse nenumatytos techninės galimybės naudoti rezervinį kurą.

3. Ar į katilinės galios vertinimą privalo įtraukti kuro nenaudojančių, efektyvumą didinančių įrenginių (kondensacinių ekonomizerių, saulės kolektorių ir pan.) galia?

Tiek energetikos įstatyme, tiek Taisyklėse, taip pat ir kituose teisės aktuose nėra aiškiai reglamentuota, kas yra *šilumos ir (ar) elektros energijos gamybos įrenginys*. Energetikos įstatyme reglamentuoti *energetikos įrenginiai – techninės konstrukcijos, tarp jų mechanizmai, mašinos, aparatai, linijos, jų pagalbiniai įtaisai ir technologiniai priklausiniai, skirti energijos ištekliams ir (ar) energijai žvalgyti, išgauti, perdirbti, gaminti, laikyti, transportuoti, perduoti ir (ar) skirstyti*. Tai reiškia, kad *šilumos ir (ar) elektros energijos gamybos įrenginys* yra energetikos įrenginys, bet Taisyklėse nedetalizuojama, kurių energetikos įrenginių galios turi būti įskaičiuotos į bendrą šilumos ir (ar) elektros energijos gamybos įrenginių galia. Pvz. neaišku, ar kondensacinio ekonomizerio, kurio paskirtis yra efektyvus šilumos atgavimas su išeinančiais dūmais per kaminą, nenaudojant jokio papildomo kuro, galia turi būti įskaičiuota į bendrą šilumos ir (ar) elektros energijos gamybos įrenginių galia. Šiuos įrenginius turi visi šilumos tiekėjai, o daliai jų įvertinus arba neįvertinus kondensacinio ekonomizerio galia, gali būti peržengta arba neperžengta 5 MW katilinės galia (nors sistemos šilumos poreikiams padengti pakanka mažiau kaip 5 MW galios).

4. Taisyklių 7 punktu nustatyta, kad *energetikos įmonės rezervinių atsargų kiekis toje pačioje aprūpinimo šiluma sistemoje apskaičiuojamas susumavus atskirų kuro rūšių trejų praėjusių metų vidutinį 10 kalendorinių dienų sunaudojimą šaltuoju metų periodu pagal šios įmonės valdomus gamybos įrenginius*. Šiuo atveju nėra aišku, kaip rezervuojami energijos išteklių tose sistemose, kuriose veikia nepriklausomi šilumos gamintojai (toliau – NŠG). Pagal Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos nustatytą šilumos supirkimo iš NŠG tvarką, kurios nauja redakcija buvo priimta 2018 m. vasario 28 d. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nutarimu Nr. O3E-54, kiekvieną mėnesį šilumą gamina šilumos aukcioną laimėję gamintojai. Tai reiškia, kad atskirais mėnesiais šilumą gali gaminti tiek šilumos tiekėjas, tiek NŠG arba visi kartu, jei yra poreikis. Pagal dabartinį reglamentavimą nėra aišku, kas turi užtikrinti rezervines atsargas, jei trejų metų vidutinis 10 kalendorinių dienų šilumos sunaudojimas yra labai dinaminis. Jei šilumos tiekėjas užsitikrins

papildomas rezervines atsargas – didės šilumos kaina. Jei sistemoje veikia daug NŠG ir jiems dėl kokių nors priežasčių negaminant šilumos, gali būti neužtikrintas nepertraukiamas šilumos tiekimas vartotojams.

Taisyklių 2 punkte nustatyta, kad energetikos įmonės, šilumos gamybai naudojančios energijos išteklių rūšis, kurių dėl gamybos šaltinių techninių ypatybių nėra galimybės kaupti ar palaikyti: geoterminė energija ar energijai gaminti tinkamos pramoninės ir (ar) komunalinės atliekos, kai atliekas deginančios jėgainės technologija neleidžia atskirai deginti kitos rūšies kūrą, **privalo sudaryti sutartį su kita toje pačioje aprūpinimo šiluma sistemoje veikiančia šilumos gamybos įmone** dėl šilumos kiekio, reikalingo sutrikus kuro tiekimui, gamybos šių taisyklių 5 punkte nurodytu laikotarpiu ir atitinkamų rezervinių atsargų kaupimo bei saugojimo, tačiau nėra įpareigojimo kažkuriai įmonei tokią sutartį su neturinčia galimybės kaupti atsargas įmone tokią sutartį sudaryti. Tai reiškia, kad dėl kitos įmonės veiksmų, neturinti galimybės kaupti atsargas įmonė Taisyklių reikalavimų neįvykdys.

Kokia tvarka turėtų būti kaupiamos rezervinės atsargos minėtu atveju?

Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos (toliau – Asociacija) nuomone, būtina iš esmės peržiūrėti rezervinių atsargų kaupimo ir naudojimo bei patikimo šilumos tiekimo tvarką. Praktika rodo, kad grėsmė nutraukti šilumos tiekimą kyla sutrikus apsirūpinimui kuru arba sugedus šilumos gamybos šaltiniui. Todėl **būtina aiškiai viename teisės akte reglamentuoti, kaip privalo būti užtikrinamas patikimas šilumos tiekimas vartotojams**, esant aukščiau minėtoms aplinkybėms arba šilumos gamintojams nelaimėjus šilumos gamybos aukcionų ir atitinkamai nedalyvaujant šilumos gamybos procese.

Primename, kad Asociacija dar 2016 m. spalio 17 d. raštu Nr. 91 „Dėl šilumos tiekimo patikimumo (saugumo) reglamentavimo“ kreipėsi į Energetikos ministeriją ir Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją ir pateikė studiją „Šilumos tiekimo patikimumo (saugumo) vertinimo kriterijų, teisinio reglamentavimo ir atsakomybių paskirstymo parengimas“, kurios rezultatais prašyta institucijų vadovautis rengiant teisės aktų pakeitimus. Tačiau minėtos institucijos savo vertinimo studijos turiniui nepateikė iki šiol, todėl raginame dar kartą grįžti diskusijai su Asociacija dėl šilumos tiekimo patikimumo ir saugumo užtikrinimo aiškaus reglamentavimo.

Asociacijos nuomone, rezervuoti reikėtų ne katilinę, bet patikimai aprūpinti šiluma didelių (5 MW ir didesnių) CŠT sistemų vartotojus. Pavyzdžiui šilumos vartotojai turi būti pilnai aprūpinami šiluma ne mažiau kaip 10 parų neveikiant didžiausiam katilui (N+1) arba nutrūkus trumpam laikui (iki 10 parų), bet kurios iš kuro rūšių tiekimui (kietojo, skystojo arba dujinio). Pavyzdžiui, pagal tai kaip gaminama šiluma atskiroje CŠT sistemoje:

1. Naudojamas tik BOKURAS ($B > 100\%$): tai turi būti atsarginis katilas, kuris būtų įjungiamas kito gedimo atveju. Jeigu yra atsarginis kietojo kuro katilas ir 10 parų biokuro atsargos, kitų kuro rūšių rezervavimui nebereikia. Kaip rezervinis katilas galėtų būti skystojo kuro katilas su, pavyzdžiui, 5 parų išteklių atsargomis, nes per tiek laiko ir pagrindinį katilą suremontuoti galima, ir daugiau kuro įsigyti yra įmanoma.

2. Naudojamas BOKURAS ($B < 100\%$) ir SKYSTAS KURAS ($100\% - B$): turėtų būti atsarginis skysto kuro katilas ($B + S + 1$) didžiausiam B ar S pakaitinis (rezervinis - kuris didesnis, naudojamas kaip rezervas vienam iš esamų neveikiant) ir 10 parų biokuro + skystojo kuro suminė atsarga.

3. Naudojamas BOKURAS ($B < 100\%$) ir DUJOS ($100\% - B$): atsarginis dujinis/skystojo kuro katilas ($B + D + 1$) didžiausiam B ar D katilui pakaitinis (rezervinis - kuris didesnis, rezervas vienam iš esamų neveikiant) ir 10 parų biokuro + skystojo kuro suminė atsarga.

CŠT įmonė, kurios veikla licencijuojama, yra atsakinga už patikimumą, kurį privalo užtikrinti pati arba atitinkamą paslaugą (dalinai) su tokiomis pačiomis garantijomis ir atsakomybe pirkti iš kitų subjektų, tačiau NŠG turi prisiimti tokią pačią atsakomybę. Žinoma, šiai paslaugai turi būti užtikrinamas finansavimas, o pati paslauga organizuojama mažiausiomis sąnaudomis.

Gali būti taikomi ir kiti patikimumo standartai, tačiau juos reikia aiškiai ir vienareikšmiškai įvardinti. Šilumos tiekimas Lietuvos klimatinėmis sąlygomis yra atsakinga ir potencialiai pavojinga veikla, todėl turi būti atitinkami sureglamentuoti.

Pažymėtina, kad dabartinis rezervinių galių ir kuro atsargų reglamentavimas iš esmės perkeltas iš planinės ekonomikos sąlygų, kai objektai buvo adekvatūs energijos vartojimo poreikiams, tik reikėjo užtikrinti jų pačių patikimumą. Tačiau energetikos infrastruktūros sudėtis radikaliai pasikeitė, atsirado daug konkuruojančių energijos gamintojų ir tiekėjų, tad ir rezervavimo (patikimumo) sąlygas reikia koreguoti, įvertinant naujas aplinkybes.

Tikimės konstruktyvaus bendradarbiavimo užtikrinant patikimą šilumos tiekimą vartotojams.

Prezidentas

dr. Valdas Lukoševičius